09 2002

Transverzalna mnostva

Gerald Raunig

Prijevod: Boris Buden

"Koje su to nove vrste transverzalnih i neposrednih borbi, za razliku od onih centraliziranih i posredovanih? Koje su to nove funkcije ‚specificnih intelektualaca', za razliku od onih univerzalnih? Koji su to novi nacini subjektiviranja, koji se, umjesto kroz identifikaciju, formiraju potpuno oslobodjeni identiteta?"[1]

S jednim, vise neobaveznim pozivanjem na vec pomalo zaboravljene borbe oko i nakon pariskog maja 1968., Félix Guattari, Michel Foucault i Gilles Deleuze u razlicitim (kon)tekst(ov)ima postavljali su slicna pitanja i skicirali naznake jednog koncepta transverzalnosti. Za tim tragovima koji nisu toliko teorijski konstruirani, koliko su izravno i eksplicitno smjesteni u politicke kontekste oko 1968., zelimo krenuti u ovome tekstu. Nemamo dakle namjeru nuzno proizvesti sveze s opcim kulturnopolitickim pitanjima, kao i pitanjima politike identiteta, kako je to kasnih devedesetih uspjelo na engeskom jeziku pod pojmom "transversal politics"[2], a niti slijediti Wolfganga Welscha u njegovim razmisljanjima o kritici uma[3]; jednako tako ne mislimo se nadovezivati na isprane odjeke s kojima pojam transverzalnoga korelira i francuskom svakidasnjem jeziku, a pogotovo ne prizivati nasa domaca sjecanja na dodatne satove iz geometrije.[4]

Slaba utvrdjenost, neznatna izradba pojma u Deleuzea i drugova, njegova relativno cesta usputna primjena kao sporednog pojma u njihovom pojmovnom krajoliku nije nikakav nedostatak, nego, naprotiv, otvara sansu da se pojam transverzalnosti stavi na raspolaganje za novu znacenjsku upotrebu u kontekstu kritike globalizacije. Transverzalnost, s onu stranu svakog metaforickog znacenja, treba da nam ovdje pojmovno pomogne u tome da diskusiju pomaknemo od definicijske problematike na izazov organiziranja unutar zadanog konteksta, od pitanja *da li* na pitanje *kako* se organizira i kako djeluje jedan pokret. Ono *da li* u nasem slucaju lezi uglavnom u pitanju, da li suprotstavljanje ekonomskoj globalizaciji, njegove teme, njegovo sirenje i njegove pojavne oblike takodjer treba shvatiti i oznaciti kao nesto globalno, ili pak mozda nekako drugacije. To se pojmovno izrazava prije svega u sporu oko toga da li se pritom radi o anti-globalizaciji odnosno o anti-globalizmu ili je naprotiv prije rijec o nekoj "drugoj" globalizaciji, na primjer o nekoj "globalizaciji odozdo".

Uz pomoc pojma transverzalnosti to se ne odvec ucinkovito pitanje ipak dade subvertirati. Globalnu ekspresiju transverzalnog mnostva tesko da se moze razumjeti u smislu nekog *jest-stanja*. Rijec je prije o jednoj perspektivi koja se stalno mijenja: jos pozeljnjije od svake predodzbe totalnog obuhvacanja svijeta posredstvom Carstva (Empire) i/ili mnostva (Multitude)[5] je inzistiranje na pokretu, na postajanju, na postajanju revolucionarnim. Transverzalnost pojmovno ojacava tu tendenciju u pravcu jednog neokoncivog pokreta i implicira njegovu fromalnu kao i njegovu organizacijsku kvalitetu. Sto su medjutim komponente toga pojma i kako se transverzalnost konkretno zbiva u tom pokretu?

transnacionalno: prevladavanje multinacionalnog kalupa

Sasvim jednostavno, govoreci s Foucaultom, transverzalne borbe nisu ogranicene na jednu odredjenu zemlju te su prema tome dakle transnacionalne.[6] To zvuci sasvim ocigledno i mirise na jednu ionako odavno uhodanu praksu, medjutim, nije tako. Transnacionalna kooperacija je i dalje adut svijeta kapitala, ali nikakvo opce mjesto, nikakva svima dostupna forma zajednickog rada, nikakva naveliko iskusana praksa otpora. Austrijski primjer otpora protiv crnoplave vlade[7] 1999/2000 pokazuje - jednako kao i brojna druga aktualna zarista otpora protiv desnopopulistickih i desnoradikalnih stranaka u Evropi - da mnogi akteri cak i kad zauzimaju u temelju jedno antinacionalno drzanje, ostaju vise ili manje uhvaceni u svojim strukturnim lokalizmima i nacionalizmima. U diskusijama oko *Feber Null*[8] (*Februar nulti*) sporilo se o nekoj "drugoj", "boljoj", "autenticnijoj" *Austriji*. Na paralelno organiziranim demonstracijama lijeve patriotkinje i patrioti svetkovali su zajedno sa svojim jednako tako patriotskim prijateljicama i prijateljima iz Francuske ili Belgije, da bi se naposljetku predstavnice i predstavnici "druge Austrije" prodali kao tipicno austrijski primjerci otpora i izvezli se u inozemstvo, na podije, konferencije i naslovnice stranih glasila. U tom se procesu nije zbila bas nikakva transnacionalna transverzalizacija, nije doslo ni do kakve intenzivne debate izmedju scena i oko razlicitih tradicija moci i otpora u pojedinim zemljama. Naprotiv, izgubljena je sansa za transverzalnost u multinacionalnim paralelnim akcijama koje su, ne razmjenjujuci se medjusobno, protekle jedna mimo druge.

I samo bujanje protestnih akcija protiv razlicitih konferencija na vrhu, G8, Svjetskog ekonomskog foruma (WEF), Svjetske trgovinske organizacije (WTO) , skakanje od jednog do drugog sastanka na vrhu od Seattlea 1999., do Gjenove 2001., ostaje u toj slici slabo povezanog *patchworka* otpora tek povrsni fenomen koji

se, uzet sam za sebe, mora razumjeti kao efekt opce drustvene spektakularizacije. Tek na foliji sve vecih *kontinuiranih* aktivnosti antiglobalisticka megademonstracija postaje jedan dogadjaj koji taj kontinuitet nakratko prekida da bi mu dala nove smjerove. Izmedju spektakularnih inicijalnih plamicaka takve vrste, nomadska praksa uokolo lutajuce karavane umjetnica i umjetnika upucuje primjerice na transverzalizaciju, unutar i u okviru protesta protiv ekonomske globalizacije, i to tako sto rupe koje nastaju izmedju velikih dogadjaja pokusava na razlicitim granicama ispuniti prosirenim eksperimentima.[9] Transnacionalna praksa *Noborder*-mreze i granicnih kampova ponavlja doduse mnoge od problema politickog organiziranja[10], ali ipak na odlucan nacin upucuje na to koliko se upravo mladje aktivistice i aktivisti trude zasnovati neki oblik nereformisticke i nereprezentacijske samoorganizacije.[11] Prevladavanje multinacionalnog kalupa na najpregnantniji nacin se ocrtava u rijetkim situacijama kada migrantice i migranti i samoorganizirane migrantske grupe kao protagonistice i protagonisti stupaju na scenu aktivizma razbijajuci iznutra nacionalni okvir i istodobno u jednakoj mjeri povlaceci *jednu* liniju protesta protiv ekonomske globalizacije: koju mozemo pratiti barem od godine 2001., na primjer u izbornim akcijama *Wiener Wahl Partie* (Beckog izbornog drustvanca)[12] ili u Gjenovi na "Migrants' International March-u" u okviru manifestacija protiv sastanka na vrhu G8[13].

transsektoralno: praksa prelazenja preko drustvenih polja

Kao sto prekarni oblici prakse *noborder*-mreza, granicnih kampova i karavana rade na tome da prevladaju nacionalne okvire, tako njihove transverzalne linije takodjer probijaju hermeticnost partikularisticki nastrojenih parcijalnih javnosti i separiranih

subkultura. To sada znaci nesto bitno vise i drugacije od ustajale pojmovnosti interdisciplinarnosti ili transdisciplinarnosti, kao i prakse koja je taj pojam akademizirala. To primjerice u polju umjetnosti vise ne znaci da se granice medju disciplinama gube u razlicitim oblicima prakse izmedju happeninga i performancea, nego da je rijec o kooperaciji medju umjetnicima, teoreticarima, aktivistima, da je rijec o takvoj vrsti suradnje koja nadilazi zasebna polja njihova profesionalnog rada. Time sto transverzalne linije tendencijelno na transsektoralan nacin prolaze kroz vise polja, one ulancavaju drustvene borbe i umjetnicke intervencije i teorijsku produkciju i ... to "i", dakle to zbrajanje ne treba shvatiti kao nasumicno nizanje slucajnoga, ciji je cilj da prikrije proturjecja, dakle kao politicko-propagandisticko otvaranje razlicitih socijalnih polja, nego kao raznolikost privremenih saveza, kao produktivno ulancavanje onoga sto po sebi nikada nije glatko pasalo, i sto se je neprestano grubo trljalo jedno o drugo i upravo kroz to trljanje napredovalo ili se takodjer iznova razdvajalo.[14] To "i" odupire se ujedno nestajanju u jednoj velikoj jedinstvenoj fronti, kao sto pruza otpor rasipanju, parceliziranju i frakcioniranju.[15] Ono ne djeluje dakle kao mehanizam inkluzije koji sve pred sobom prozdire i koji u nezasitnim stranackim aparatima, posredstvom ponude prilagodjavanja, proizvodi slobodu od proturjecja, a niti u stilu mainstreama *attaca*, kao hibrid greenpeacea i sindikata, s jedne strane u zudnji za clanovima, a s druge posebice spretan u osnivanju sekcija. Podjela pokreta na privrednopoliticke, zemljoradnicke, umjetnicke, feministicke, itd., "parcijalne sindikate", ogranicavanje pojedinih specificnih kompetentnosti na klisee njihovih subsektora (primjerice /samo/ogranicenje umjetnica i umjetnika na ilustracije ili na regrutiranje prominencije) cista su suprotnost funkciji zbrajanja koju zastupa transverzalnost. Nacelu delegiranja u skladu s podjelom rada, transverzalne linije suprotstavljaju praksu poprecnog prelazenja. Nasuprot starim strategijama umrezavanja,

fragmentiranja i ujednacavanja, ulancavanje mnogostrukosti ne treba ni fragmetniranje ni konsenzus. Najvise sto mu treba je jedno diferenciranje izmedju moci i otpora, diferenciranje koje se stalno obnavlja.

molekularno: mnostvo i nekonformna masa

Deleuze i Guattari postavili su sedamdesetih godina sami sebi pitanje, na koji nacin bi bilo moguce prevladati represivno ulancavanje zelje koje dominira kapitalistickim sistemom, odnosno politiku koja sprecava kreativnost, proizvodnju zelja i inicijativu masa, a da na njihovo mjesto ne stupe jednako represivna ulancavanja birokratskog sistema, da se energija koja izbija iz zelja mase ne instrumentalizira za fasisticko (samo-)razaranje. Odgovor su potrazili u kontekstu dogadjaja i mjesta u kojima i na kojima "pojam mase postaje molekularnim pojmom koji prethodi jednom tipu segmentarnosti koji se ne moze reducirati na molarnu segmentarnost klase."[16] Znacenje potrage za takvim nemolarnim pojmovima mase i mnostva, kao i fenomenima unutar pokreta koji takvim pojmovima odgovaraju, raste zajedno sa sve vecom teritorijalizacijom i sve snaznijim prodorom postfordistickih radnih odnosa i oblika kooperacije. Upravo onda kada se sve, pa i one najkonzervativnije organizacije preobrazavaju iz hijerarhija u "decentralizirane mreze", pitanje o mogucnosti razlikovanja organizacijskih formi Carstva (Empire) i mnostva (multitude), moci i otpora, zadobiva primarno znacenje.

U suprotnosti s otvoreno hijerarhijskim mrezama kao i pseudonehijerarhijskim mrezama koje u formi *policentricnog* povezivanja pokusavaju prikriti hijerarhijske odnose, transverzalne linije razvijaju sklopove koji su *acentricni*, koji se ne krecu na osnovi

unaprijed zadanih linija i kanala, nikada od jedne tocke k drugoj, nego uvijek izmedju i pored tih tocaka u nekom potpuno drugom smjeru. Transverzale dakle niposto nisu veze izmedju vise centara ili tocaka, to su linije koje se cak ne moraju niti ukrstavati, linije bijega, linije loma koje neprestano izmicu sistemima tocaka i njihovih koordinata.

Predodzba povezivanja vec postojecih tocaka odgovara, premda prikriveno, strukturi hijerarhijskih molarnih sistema. Acentricni oblici organiziranja i ulancavanja transverzalnog protesta rade, naprotiv, s vremenskim preklapanjima i prekrivanjima koja pocivaju na jednom fluktuirajucem politickom organiziranju, ciji je ishod stalno otvoren. Za ove *overlaps* potrebne su prikladne metamorfne posude, ciji se razvoj ovisno o situaciji mijenja u pretezito kadrovske, zatvorene forme ili pak u otvorene etikete. Preobrazbe tih organizacijskih i komunikacijskih posuda moraju voditi racuna upravo o raznolikosti mnostva; mnostva (multitude) manje no "gomile" (Menge)[17], jer kao "nekonformna masa: nekonformna kao neobuhvatljiva cjelina u svom nastupanju protiv [...] drzavne moci, nekonformna u svom odbijanju da se ujednaci, u svom inzistiranju na razlici pojedinaca"[18], a da ipak usred diferencijskog kapitalizma i konkurencijskog individualizma ponovo zadobija svoju drustvenost: ukidanje mase i individuuma u nekonformnoj masi protesta je jedna forma u kojoj oba pola tendencijski zadrzavaju svoje puno znacenje, bez da u skladu s dijelektickim obrazcem bivaju podignuti u nesto vise.

specificno: novi nacini subjektiviranja

"Buduci intelektualci nece biti nikakve individue, nikakve kaste, nego jedno kolektivno ulancavanje u kojem sudjeluju osobe koje

rade manualno, koje rade intelektualno, koje rade umjetnicki".[19] Buducim intelektualcima, kako ih Guattari ovdje opisuje, ne odgovaraju doduse ni trideset godina kasnije nase svakidasnje slike intelektualaca; naprotiv, tip "medijskog intelektualca" i njegova funkcija, kako spektakularnog tako i depolitiziranog, komentiranja svega i svacega, sve se vise i vise probija.[20] A ipak, prije svega su kolektivna iskustva vise generacija uvijek iznova proizvodila nove alternativne predodzbe ulancavanja kompetencija i znanja: transverzalne borbe stvaraju specificne nacine subjektiviranja, zahtijevaju specificne kompetencije, traze specificne potencijale, a ne ono univerzalno nekog univerzalnog proletarijata ili "univerzalnog intelektualca". Na stanoviti nacin pojam transverzalnoti postaje u tom pogledu suprotnim polom jednog totalitarizirajuceg pojma univerzalnosti. Deleuze preuzima Foucaultovo razumijevanje poretka univerzalnog upravo na primjeru preobrazbi u statusu intelektualca koji

"je u jednom dugom razdoblju od 18. stoljeca do kraja Drugog svjetskog rata (preko Zole, Rollanda ... mozda sve do Sartrea) mogao izigravati odvjetnika opcosti: u onoj mjeri u kojoj se jedinstvenost pisca poklapala s pozicijom ‚pravnika-odlicnika' koji je mogao pruzati otpor profesionalnim juristima i na taj nacin postizati univerzalizirajuci efekt. Ako je intelektualac (kao i funkcija pisanja takodjer) poprimila drugi lik, onda se to dogodilo zbog toga sto se njegova pozicija sama promijenila i sada se krece od jednog odredjenog mjesta do drugoga, od jedne singularne tocke do druge, kada je on ‚atomski fizicar, geneticar, informaticar, farmakolog ...' , postizuci time efekte transverzalnosti, a ne vise univerzalnosti, ili kada fungira kao preferirani relej ili tocka ukrstanja. U tom smislu intelektualci i cak pisci (to danas nije nista vise nego jedna mogucnost) mogu tim bolje sudjelovati u borbama, u aktualnom otporu, sto su vise postali ‚transverzalni'."[21]

Transverzalnost nastaje u odmicanju od hermeticke autonomije umjetnica i umjetnika u njihovoj kuli od slonovace kao i od autonomije paradnih intelektualaca i to tek posredstvom povezivanja i preklapanja kompetencija. Prednost tog modela je prije svega u tome da se transverzalni nacini subjektiviranja mogu zamisliti i s onu stranu pozicije intelektualaca: intelektualci nemaju vise nikakvu monopolsku funkciju u objasnjavanju svijeta, odnosno u svom zauzimanju za svijet. Te funkcije gube svoj temelj ili postaju cak neupotrebljive u svezama u kojima se specificne kompetencije u kolektivima i acentricnim mrezama medjusobno uslojavaju.

Transverzalnost time implicira naposljetku i jednu pretpostavku za tvorenje novih formi kolektivnosti, ili bolje: za brisanje suprotnosti izmedju onog individualnog i onog kolektivnog. Ne postoji vise nikakav umjetno proizveden subjekt iskaza. Postalo je jasno da je svako ime, svako ulancavanje, svaka etiketa uvijek vec bila kolektivna i da uvijek iznova mora biti konstruirana. Transverzalnost se, prije svega u onoj mjeri u kojoj transverzalne kolektive treba razumjeti samo kao viseglasne grupe, podudara s kritikom reprezentacije, s odbijanjem da se govori za druge, u ime drugih, s odricanjem od identiteta, s gubitkom jedinstvenog lica, sa subvertiranjem drustvenog pritiska, da se proizvode lica.

---

[1] Gilles Deleuze, Foucault, Frankfurt/Main 1992, str.162

[2] Usporedi opcenito Soundings 12, Summer 1999: Transversal Politics (uredili i izdali Stuart Hall, Doreen Massey, Michael Rustin, Cynthia Cockburn und Lynette Hunter), u podrucju Gender Studies Nira Yuval-Davis, Gender and Nation, London 1997, ili u podrucju izmedju kulturne politike i Cultural Studies: Tony Bennett, Differing diversities: transversal study on the theme

of cultural policy and cultrual diversity, u: isti autor, Differing diversities, Strasbourg 2001, str., 7-69.

[3] Usp ,Wolfgang Welsch, Vernunft. Die zeitgenössische Vernunftkritik und das Konzept der transversalen Vernunft, Frankfurt/Main 1996.

[4] Usp., Oliver Marchart, Der durchkreuzte Ort der Partei oder Politik *more geometrico*, u: MALMOE 04/2002, str., 20,

[5] O pojmovima Carstva (Empire) i mnostva (Multitude) usp.: Michael Hardt/Antonio Negri, Empire. Die neue Weltordnung, Frankfurt/New York 2002.

[6] Michel Foucault, Warum ich die Macht untersuche. Die Frage des Subjekts, u: isti autor, Botschaften der Macht, DVA 1999, str. 165.

[7] Rijec je o vladi kancelara Wolfganga Schüssela koja je 2000. nastala koalicijom Austrijske narodne stranke (ÖVP) cija je boja tradicionalno crna i Slobodarske stranke Jörga Haidera (FPÖ) cija je boja plava. Napomena prevodioca.

[8] Usp., Gerald Raunig, Wien Feber Null. Eine Ästhetik des Widerstands, Wien 2000, ponajprije str.,118-124: Epilog ... Etwas anderes als Österreich!

[9] Usp. Gerald Raunig, Kriegsmaschine jenseits von Gewalt und Terror. Zum prekären Nomadismus der VolxTheaterKarawane, u: Kulturrisse 03/02, str., 38 i dalje. (http://www.eipcp.net/transversal/0902/raunig/hr) und Gini Müller, Transversal oder Terror? Bewegte Bilder der VolxTheaterKarawane (http://www.eipcp.net/transversal/0902/mueller/de)

[10] Usp Gini Müller, na navedenom mjestu i Ralf Homann, Immerwährender Neustart. Zur hybriden Praxis von kein mensch ist illegal (http://www.eipcp.net/transversal/1202/homann/de)

[11] Usporedi takodjer Harald Kuemmer, Border Camp // Strasbourg // July 19 to 28, 2002 (http://www.eipcp.net/transversal/0902/kuemmer/hr)

[12] vgl. Ljubomir Bratic, Gleiche Rechte für alle! Zur transversalen Praxis der Wiener Wahl Partie, u: Kulturrisse 02/01, str., 8-11

[13] Usp. Gerald Raunig, Im Sommer des Protests. Fortschritt zwischen Gipfel und Grenzcamp, u: Der Standard, 19.7.2001, str., 35

[14] Usp. Gerald Raunig, Wien Feber Null. Eine Ästhetik des Widerstands, Wien 2000, vor allem str.,24-33: Front statt Volk! Metamorphe Gefäße.

[15] Usp., u kontrastu Hito Steyerl, Die Artikulation des Protestes (http://www.eipcp.net/transversal/0303/steyerl/hr) i ponovo u kontrastu Gilles Deleuze Unterhandlungen, Frankfurt/Main 1993, S.68: „Niti element, niti cjelina, sto je onda to ‚i'? Vjerujem da je snaga Godarda u tome da to ‚i' zivi, misli i pokazuje na jedan sasvim novi nacin i da ga pusta da samo djeluje. To ‚i' nije ni jedno ni drugo, ono je uvijek izmedju obaju elemenata, on je granica, a uvijek postoji neka granica, neka linija bijega, strujanja, samo ju covjek ne vidi, jer je ona ono neprividno. Pa ipak na toj liniji bijega odigravaju se stvari i postajanja, ovdje se ocrtavaju revolucije."

[16] Gilles Deleuze/Félix Guattari, 1000 Plateaus, Berlin 1997, str., 291.

[17] Usporedi prijevod pojma *multitude* u njemackom izdanju : Michael Hardt/Antonio Negri, Empire. Die neue Weltordnung, Frankfurt/New York 2002.

[18] Usp., Gerald Raunig, Wien Feber Null. Eine Ästhetik des Widerstands, Wien 2000, str., 46-52: Der Aufstand der Massen, Reverse Mode. Massenhafter Nonkonformismus als Aufhebung des Gegensatzes von Masse und Individuum, ovdje str.,51.

[19] Félix Guattari, Wunsch und Revolution, Heidelberg 2000, str., 88.

[20] Usp. moja razmisljanja o funkciji intelektualaca: Menasses Freiheit, u: Falter 20/00, str., 6; Süßstoffland ist abgebrannt. Österreich im Zeitalter des Zuckers - Eine Replik auf Slavoj zizek, u: Elisabeth Nemeth, Silvia Stoller, Gerhard Unterthurner (Hg.), Philosophie in Aktion. Demokratie - Rassismus - Österreich, Wien: Turia S Kant 2000, str., 142-149; Wien Feber Null. Eine Ästhetik des Widerstands, Wien: TuriaSKant 2000, str.53-56, str. 71-77.

[21] Gilles Deleuze, Foucault, Frankfurt/Main 1992, str.,127 i dalje.